

JACQUES LE GOFF
JEAN-PIERRE VERNANT

Tarih Üzerine Diyalog
Emmanuel Laurentin ile
Söyleşiler

Çeviren
Yunus Çetin



YAPI KREDİ YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

- Altın Çağın Tanıkları • 7
Hocalar • 11
Disiplinler Arası Sınırları Kaldırmak • 20
Çalışma ve Teknik Hüner • 28
Tragedya, Ayin • 36
Geri Dönüşler Çağı • 43

Kişi Adları Dizini • 53

Altın Çağın Tanıkları

Laure Adler ve Laurence Bloch, 2003 sonlarında *France Culture* adına Jean-Pierre Vernant ve Jacques Le Goff'la ortak bir dizi söyleşi yapmamı istediklerinde bana çifte hediye vermiş oldular. Aslına bakılırsa bu kayıtların yayımlanacağı “À voix nue” adlı radyo programının amacı –esas itibarıyla– radyocu ile hayatı zengin ve çok yönlü bir ismi buluşturmakla sınırlıydı. 12-16 Ocak 2004 tarihleri arasında yayımlanan bu programdaysa istisnai olarak üç kişi olacaktık, bu iki büyük şahsiyet arasındaki sohbeti yürütmek de daha çok bana düşecekti.

Fakat asıl önemlisi, bana gelen bu talep büyük Fransız tarih ekolünün iki dev ismini, her ikisi de 21. yüzyılın başından bu yana hemen hiç rastlanmayan bir bileşimi kendinde buluşturan, yani hem gözü peklik sergileyip hem de geniş teveccüh gören bu iki dev ismi bir arada ağırlamamı sağlayacaktı. Bugün pek çok akademisyenin altın çağ saydığı bir dönemin iki tanığını, beşeri bilimler açısından imkânsız görüleni başarıp düşünsel ihtimam ile uzmanların dar çevresini katbekat aşmış bir toplumsal bilinirliği kavuşturan o 1950'lerden 1980'lere uzanan yılların iki tanığını karşı karşıya getirecektim.

Jacques Le Goff'un her eseri yıllardır gerek Fransa'da gerekse yurtdışında ciddi bir okuyucu kitlesi-

ne muhakkak ulaşıyor. Jean-Pierre Vernant'a gelince, 1970'lerde Pierre Vidal-Naquet ve Marcel Détienné'le birlikte yayımladığı eserlerin başarısı, eski Yunan me-raklılarından daha geniş bir kitle tarafından tanın-masını sağlayan (Seuil'ün yayımladığı *Entre mythe et politique* ve *L'Univers, les dieux, les hommes. Récits grecs des origines*¹ gibi) eserler sayesinde son zamanlarda aşılması durumunda.

İki ismin diyaloga girmesini sağlamak neredeyse elli yılla yayılan bir teorik yenilenmeyi ve kavramsal buluşları anlatmak anlamına da geliyordu. Üstelik, yeni alanların açılmasının bugüne kıyasla daha kolaymış gibi görüldüğü bir çağı da tartıya vurmak gerekiyordu. Nitekim bu söyleşilerde Jean-Pierre Vernant, savaştan hemen sonra bir direnişçi olarak CNRS'e ne denli kolayca kabul edildiğini anlatıyor. Jacques Le Goff'sa ilk araştırma projelerinin filizlendiği coşkulu ortamı ve devrimci jürisine Fernand Braudel'in başkanlık ettiği 1950 yılındaki "mucizevi" yeterlik sınavını anlatıyor. İki tarihçi de araştırma yolunda kendilerine kılavuzluk eden hocalarına (Vernant, Ignace Meyerson ve Louis Gernet'ye, Le Goff ise Maurice Lombard ve Fernand Braudel'e) minnettar.

Kendilerine yol gösterenlere her fırsatta sunduk-ları şükran bir yana, özgür araştırma ortamına dair övgü dolu bir portre de çiziyorlar. Disiplinlerarasılık öncü bir mücadeleydi o dönemde. Tarih, diğer sosyal bilimlere ait alanlarda kaçak avlanıyordu. Disiplinler

1 *Evren, Tanrılar, İnsanlar*, çev. Mehmet Emin Özcan, Dost Yayınları, 2001 (ç. n.).

arası sınırların bu minvalde kaldırılması –disiplinler arası ihtilaflar eksik olmasa da– önemli ilerlemelere fırsat verdi. Eski Yunan uzmanı ile Ortaçağ uzmanı, sözcüğümlü, Claude Levi-Strauss ile Fernand Braudel'i karşı karşıya getiren “uzun süre” münakaşasını, yahut Georges Dumézil'le üç işlev üzerine yapılan tartışmaları yâd ediyor.

Söyleşinin hiç kuşkusuz en şaşırtıcı yanı, bu iki tarihçinin içinde yetiştikleri toplumsal bağlama hissettikleri borcu teslim etme tarzları: Jacques Le Goff ortaya gözü pek varsayımlar atmasına imkân tanıyan 60'lı ve 70'li yılların canlı ve verimli kurumlarına şükran duyuyor; Jean-Pierre Vernant ise Yunan kenti üzerine yürüttüğü araştırmaların Komünist Parti'den kopuşuna çok şey borçlu olduğunu kabul ediyor. İktisat, bilim ve toplum “Annales” tedrisatından geçmiş bu öğrencilerde iç içe geçerek önyargısız ve sorgulayıcı bir araştırmayı beslemiştir.

Fakat aralarındaki pek çok ortak nokta dışında, her iki tarihçi de gözde çağlarına özgü nitelikleri, bu çağları diğerlerinden ayıran yönleri sade bir üslupla ifade etmeyi gayet iyi biliyor: Tiyatronun Ortaçağ Avrupası'ndaki işlevi ile MÖ 5. yüzyıl Atinası'ndaki işlevi aynı değil. Keza çalışmanın da işlevi aynı değil. Araştırmayla geçen bir ömrün ardından her ikisi de yanıtız sorularla karşı karşıya kalmaya devam ettiğini teslim ediyor. Fakat gerek Vernant gerekse Le Goff, çizdikleri yolları izleyecek olanlara, ekiplerine ve öğrencilerine güveniyor. Yürütölen araştırmanın yeni yanıtlar bulacağı patikalar açarak hocalarını hayrete düşüreceklerine inanıyorlar.

Beyan olunan bu inatçı iyimserlik hoş geliyor kulağa. Bu söyleşilerden yaklaşık on yıl sonra, tarihin bu iki önemli ismi artık aramızda değilken, geçmişte izledikleri güzergâha atılacak bir bakış akla şu soruyu getiriyor: Yeni alanlar, yeni kavramlar yaratmak için açık uçlu bir araştırma mı yürütmeli yoksa sonuç odaklı bir araştırma yöntemi mi izlenmeli? Genç araştırmacılara bu dar bütçelerle nasıl şans tanıyabiliriz? Tarihi yeniden toplumsal tartışmanın kalbine nasıl yerleştirebiliriz? Çaba gerektiren tarih ile geniş kitleler arasındaki kopuk bağı onarmayı hangi araçlar sağlayabilir?

Bu söyleşilerde Jean-Pierre Vernant ve Jaques Le Goff yanıt vermiyor bu sorulara. Fakat fikirlerin ve insanların daimi hareketine yönelik inançları ve –ister günümüz araştırmacısı ister arşivlerde bulunmuş bir geçmiş zaman insanı olsun– ötekiyle yüzleşmenin gerekliliğine inanmaları “altın çağ”ın özlemden ziyade bir vaat olduğuna işaret ediyor.